

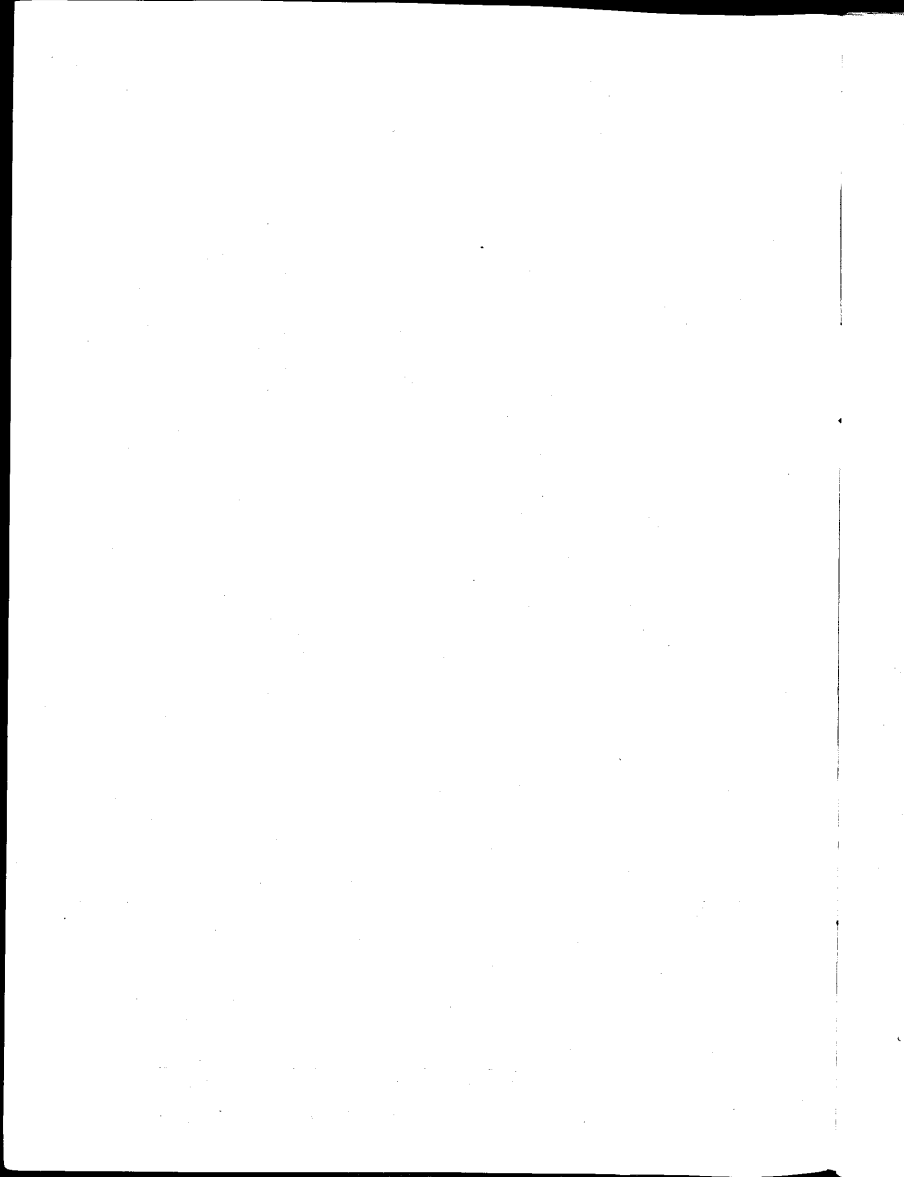
BR 2435

Mijn belang!

**EEN OVERZICHT VAN DE DISTRIBUTIE
EN WAT DAARMEDE SAMENGAAT**

DISTRIBUTIE:

een sociale maatregel.

De structuur van ons moderne leven is in den loop der jaren zeer ingewikkeld geworden. Allengs is het economisch organisme zoo opgebouwd, dat wij ons in normale omstandigheden in het algemeen geen zorgen behoeven te maken over de bevrediging van onze dagelijksche behoeften. Anders wordt deze toestand echter, wanneer buitengewone omstandigheden, spanningen in binnen- of buitenland, oorlog of oorlogsgevaar het regelmatige handelsverkeer bemoeilijken of verbreken. Een ieder, die zich rekenschap geeft van het vele, dat wij dagelijks noodig hebben en van alles, wat daarvoor gedaan moet worden, zal inzien, dat een verstoring van het economisch organisme verstrekkende gevolgen voor de volkshuishouding moet hebben. Aan den handel kan dan niet meer de vrije loop worden gelaten, doch de overheid moet tijdig ingrijpen, teneinde de in het land aanwezige voorraden zoo rechtvaardig mogelijk te verdeelen en er naar te streven deze voorraden aan te vullen door stimuleering van de productie van die grondstoffen, waaraan een volk het meest behoefte heeft. Men zal dan moeten overgaan tot een verdeelings- of „distributie”-systeem.

Distributie is een sociale maatregel bij uitnemendheid. Het systeem, zooals dit in ons land wordt toegepast, bevordert een billijke verdeling der aanwezige goederen onder *alle* deelgerechtigden en rekening houdende met bijzondere omstandigheden, zonder daarbij onderscheid te maken tusschen arm en rijk.

Dit vereischt een enormen arbeid van het overheidsapparaat, dat met de leiding der distributie is belast. Natuurlijk is dit apparaat niet feilloos. Vanzelfsprekend kleven er fouten aan, fouten, welke nu eenmaal bij elk menschelijk werk onvermijdelijk zijn. Maar wanneer men de distributie in Nederland overziet, dan zal men toch moeten erkennen, dat wij ons de lessen uit het verleden ten nutte hebben gemaakt en dat wij een systeem opgebouwd hebben, dat de vergelijking met dat in andere landen glansrijk kan doorstaan.

Ik hoop, dat dit boekje ertoe zal bijdragen, dat een juister begrip voor den arbeid der Nederlandsche administratie zal ontstaan, hetgeen — daar ben ik zeker van — zal leiden tot een grootere waardeering. Waardeering voor ons distributie-apparaat, dat de schaarschte weliswaar niet kan opheffen, doch de gevolgen van die schaarschte voor onze volksgemeenschap zooveel mogelijk wil verzachten.

Distributie wordt — en dat is zeer begrijpelijk — als een onaangenaam ingrijpen in onze levensgewoonten gevoeld. Moge men in steeds breederen kring beseffen, dat dit onaangename ingrijpen een voorwaarde is om de volkshuishouding in de juiste banen te houden en moge men tevens overtuigd zijn, dat dit in Nederland op doeltreffende wijze geschiedt.

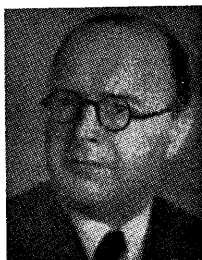
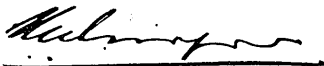

Foto C. D. K.

Dr. H. M. HIRSCHFELD,
Secretaris-Generaal van de Departementen
van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en
van Landbouw en Visscherij.

DISTRIBUTIE IN DEN LOOP DER EEUWEN

Er is niets nieuws onder de zon!

Een distributie-systeem is een verdeelingsstelsel en als zoodanig werkelijk niet in onzen tijd uitgevonden. Neen, zult U zeggen, dat is waar, want in de periode 1914—1918 hadden wij ook al een distributie. Volkomen juist, maar ook *toen* was het systeem niet nieuw.

Bij de oude volken — vele eeuwen geleden — gold reeds het beginsel, dat tijdige spaar- en verdeelingsmaatregelen latere schaarschte en noodtoestanden konden verhinderen, althans verzachten.

Hadden de Egyptenaren, toen hun rijk door de Assyriërs belegerd werd, niet reeds een bonkaartensysteem in den vorm van papyrusrollen, waarop men levensmiddelen en spinstoffen kon koopen? En toen de Perzen de stad Babylon van allen toevoer hadden afgesneden, werden ook daar de levensmiddelen en kleding streng gedistribueerd.

En dat er werkelijk niets nieuws onder de zon is, blijkt wel uit de oude literatuur, waar wij lezen, hoe ook in dien tijd krachtig tegen den sluikhandel werd opgetreden en hoe men gedragen kledingstukken moest inleveren, alvorens in aanmerking te komen voor een nieuw.

Ook denken wij onwillekeurig aan de verhalen in de Heilige Schrift, hoe in de zeven goede jaren in Egypte een voorraad werd gevormd, welke in de zeven magere jaren werd gedistribueerd.

Zoo zouden wij door kunnen gaan met voorbeelden uit de historie aan te halen. Hoe interessant deze ook zijn, wij vreezen, dat ons relaas dan te breedvoerig zou worden.

Want na de grijze oudheid rijzen de Middeleeuwen op. En ook dan zijn er tijdperken van groote schaarschte, gedurende welke de

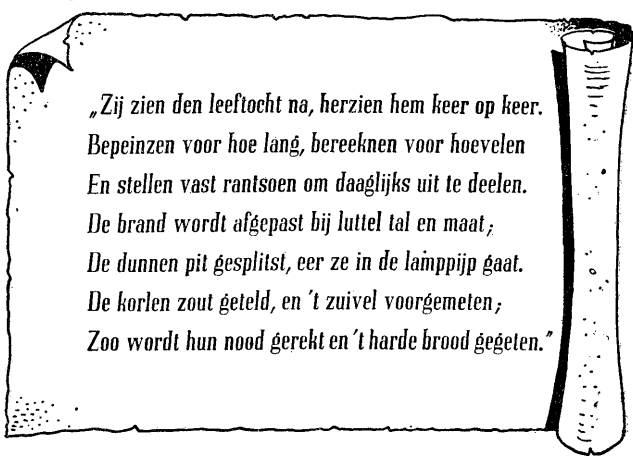
overheid op allerlei manieren de voedselvoorziening voor de burgerbevolking in goede banen trachtte te leiden. Voor minvermogenden werd de gelegenheid opengesteld om graan tegen lagere prijs te betrekken en ook toen al bleek het noodig scherp toe te zien, dat alleen lieden van „soberen” staat van deze gelegenheid gebruik konden maken.

En zijn het geen bekende klanken, wanneer wij lezen, dat in de vijftiende eeuw een systeem van maximumprijzen werd ingevoerd om het maken van ongemotiveerde winsten tegen te gaan?

De jaren rollen voorbij - de tijdperken rijgen zich aaneen.

Een groep Nederlanders, beziel met energie, moed en taaie volharding, zoeken den zeeweg naar het verre Oosten om de Noordkaap. Zij raken vast in het poolijs en moeten op Nova Zembla overwinteren. De Poolnacht daalt over de bemanning, die den beperkten voorraad moet doen strekken tot het volgend voorjaar. Allerlei verdeclingsmaatregelen worden getroffen. Distributie van beschuit en brood, gezouten vleesch en spek, boter en kaas, gort en boonen wordt ingevoerd.

Het is Tollens geweest, die in 1800 dezen tocht in dichterlijken trant aan de vergetelheid ontrukte en daarin het distributieproces als volgt omschreef:

*„Zij zien den leeftocht na, herzien hem keer op keer.
Bepinzen voor hoe lang, bereeknen voor hoevelen
En stellen vast rantsoen om daaglijks uit te deelen.
De brand wordt afgëpast bij luttel tal en maat;
De dunnen pit gesplitst, eer ze in de lamppijp gaat.
De korlen zout geteld, en 't zuivel voorgemeten;
Zoo wordt hun nood gerekte en 't harde brood gegeten.”*

Weer slaan wij vele bladzijden uit het boek der geschiedenis om...

Augustus 1941. De wereldoorlog stelt de overheid voor vele problemen. Hoogst ernstige momenten heeft ons land en volk in de jaren 1914—1918 doorgemaakt, doch wij hebben een rijken schat aan ervaring opgedaan. En van die ervaring heeft ons huidige distributie-systeem een dankbaar gebruik gemaakt.

Op 4 Augustus 1914 verleende de Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel aan de burgemeesters van de grootste gemeenten een algemeene machtiging tot het in bezit nemen van levensmiddelen en huishoudelijke artikelen, waarmee de grondslag gelegd werd voor een samenwerking tusschen het centrale bestuur en het gemeentegestanz. Een uniforme regeling voor de distributie voor het geheele land werd toen nog niet gegeven. De eerste jaren hebben de gemeentebesturen zelfstandig allerlei maatregelen op het gebied der voedselvoorziening genomen, welke aanvankelijk het karakter droegen van hulpverlening aan minvermogenden. De moeilijkheden stapelden zich echter op en tegen het einde van 1915 bleek directe bemoeiing van de landsregeering onvermijdelijk.

Toch duurde het tot na den zomer van 1917, alvorens de leiding van het distributiestelsel geheel gecentraliseerd werd. Toen werd in Den Haag opgericht het Rijks Centraal Administratiekantoor voor de distributie van levensmiddelen. De gemeentelijke distributiekaarten werden in tal van gevallen afgeschaft en over de geheele lijn werd meer eenheid in het systeem gebracht.

Zoo eindigde men in 1919.

Zoo begon men in 1939.

DISTRIBUTIE MET BON....

... *Maar ook zonder bon.*

Wie het woord „distributie” hoort, denkt daarbij aan levensmiddelen, aan brood en boter, aan gort en aardappelen en aan al die voedingsmiddelen, welke wij alleen kunnen kopen tegen inlevering van een bon. Vergeten wordt dan vaak, dat er ook een distributie is van niet-levensmiddelen, van industrieele producten. O ja, zult U zeggen, zeep en brandstoffen natuurlijk, ook daarvoor hebben we bonnen noodig. Zeker, zoo zijn er nog wel meer; denkt U maar aan schoenen, aan kleeren en benzine. Al deze artikelen zijn ook „op de bon”, d.w.z. gedistribueerd.

Zonder bon, maar toch gedistribueerd.

Maar er zijn ook artikelen, die niet „op de bon” zijn en toch gedistribueerd worden. Sigaren en sigaretten h.v. Iedereen mag die vrij koopen zonder bon en zonder speciale vergunning en toch heeft hier een distributie plaats. De echte rookers merken dat wel; zij kunnen hun „eigen merk” niet altijd krijgen en zeker niet de gewenschte hoeveelheden. Maar ook ijzer en staal worden gedistribueerd, hoewel U daarvan wellicht nog nooit iets gemerkt zult hebben. Toch werken alleen aan de uitvoering van deze distributieregeling meer dan 200 ambtenaren! Zoo is er ook een distributie van koper, lood en de meeste andere metalen, van hout, papier en kurk, van genees- en verbandmiddelen, van cement, kalk, steen, glas en allerlei andere bouwmaterialen, van huiden en alle lederwaren, van diamant en van tientallen chemische producten, van aardewerk en zeil, van ... Enfin, vult U zelf maar in. Het zal U moeilijk vallen een industrieproduct te noemen, dat niet in de een of andere distributieregeling is opgenomen.

Wij kunnen dus het begrip distributie niet tot levensmiddelen beperken. De artikelen, die „op de bon” zijn, vormen, hoewel een zeer belangrijk, toch slechts een klein gedeelte van de groote groep van gedistribueerde producten. En als U dan elders in dit boekje (bij de beschrijving van het Centraal Distributiekantoor en zijn buitendiensten) leest welk een enorm apparaat noodig is voor de „bon-artikelen”, zult U zich een indruk kunnen vormen van den omvang der werkzaamheden, welke noodig zijn om de distributie van al die andere producten te regelen. Welnu, over dat apparaat en zijn werkwijze willen wij U thans iets meer vertellen.

Laten wij vooropstellen, dat het bij deze distributie gaat om grondstoffen. Natuurlijk worden de producten, die men uit die grondstoffen maakt, mede in de distributieregeling opgenomen. Voor enkele eindproducten wordt zelfs de distributie tot den consument doorgevoerd (zeep, schoenen, enz.), maar de hoofdzaak is hier toch de grondstof.

De aanwezige voorraad grondstoffen moet zoodanig verwerkt worden, dat èn in de meest vitale behoeften kan worden voorzien èn het productie-apparaat en de arbeidsgelegenheid zooveel mogelijk worden behouden.

De grondstoffen moeten dus verdeeld worden: distributie!

De 18 Rijksbureaux.

De uitvoering van de tot dat doel getroffen maatregelen is opgedragen aan de achttien Rijksbureaux voor Handel en Nijverheid. Rijksbureaux zijn officieele overheidsorganen, die elk voor hun eigen gebied belast zijn met de uitvoering van de distributiemaatregelen. Het geheele terrein van de industrieele voortbrenging is gesplitst in 18 deelen, voor elk waarvan een Rijksbureau is opgericht. Zoo is er een Rijksbureau voor papier, voor aardolieproducten, voor kolen, voor huiden en leder, voor rubber, voor chemische producten, voor tabak, voor afvalstoffen, enz. Voor metalen bestaan er twee en voor textielproducten zelfs drie Rijksbureaux, elk met een eigen, nauwkeurig afgebakend terrein.

Een Rijksbureau staat onder leiding van één of meer directeuren, die voor hun beleid verantwoording verschuldigd zijn aan den Secretaris-Generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en vanzelfsprekend bestaat er een nauw contact tusschen de Rijksbureaux en dit Departement.

De 18 Rijksbureaux.

Distr. van
text. prod.
voor den
Handel

Wol
en
Lompen

Hout

Rijks
textiel
bureau

Genees-
en
verband
middelen

Aardolie
pro-
ducten

Huiden
en
Leder

Papier

Chem.
producten

Rubber

IJzer
en
Staal

Diamant

Bouw-
Mat.

Nonferro
Metalen

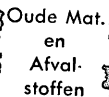
Tabak en
Tabaks
producten

Rijks
kolen
bureau

Verwerk.
Industr.

Oude Mat.
en
Afvastoffen

Een distributie van een industrieele grondstof is, evenals zulks trouwens bij levensmiddelen het geval is, noodig zoodra verwacht wordt, dat de beschikbare hoeveelheid niet meer toereikend zal zijn om aan de behoefte te voldoen. Vóórdat men echter met de werkelijke verdeling kan beginnen, moet in den regel heel wat werk worden verzet. In de eerste plaats moeten we precies weten hoe groot de voorraad is, een voorraad, die verspreid ligt niet alleen bij de fabrikanten, maar ook bij degenen, die het product verder verwerken en bij den handel. Om van al deze groepen van belanghebbenden de gegevens binnen te krijgen, is een enquête noodig. Iedere fabrikant, verwerker, enz. krijgt een vragenlijst ter invulling: hoe groot is Uw voorraad? Van welke soort? Waar ligt die voorraad opgeslagen? Indien al deze gegevens ontvangen (en verwerkt!) zijn en we dus den voorraad op een bepaald oogenblik weten, zijn we er evenwel nog niet. Die voorraad kan grooter worden door binnenlandsche productie of door import. De volgende stap is dus om na te gaan hoe groot de productie thans is en of het mogelijk zou zijn deze aan te passen aan verschuivingen in de vraag naar een bepaald artikel. In de tweede plaats moet onderzocht worden of de invoer kan worden vergroot dan wel of voor den eventueel weggevallen invoer een nieuwe invoer uit andere landen in de plaats kan treden. Houden we dan nog rekening met de hoeveelheden, die uitgevoerd worden, dan komen we op deze wijze tot een taxatie van de hoeveelheid, welke bijvoorbeeld per maand beschikbaar is.

Dat is de eene kant van de zaak. Daarnaast is het natuurlijk ook noodig te weten hoe groot de behoefte van het desbetreffende product was en welke wijzigingen daarin zijn getreden. Als al deze gegevens bekend zijn, kan in het algemeen eerst met de werkelijke verdeling worden begonnen.

Het zal duidelijk zijn, dat reeds voor deze voorbereidende, maar onmisbare werkzaamheden veel arbeid verzet moet worden en een goede organisatie noodig is. De rijksbureaux beginnen daarom met de inschrijving van de ondernemingen, welke de onder elk bureau ressorteerende producten vervaardigen, bewerken, importeren of verhandelen.

Op deze wijze worden alle belanghebbenden bij het Rijksbureau bekend en is dit eenmaal het geval, dan wordt hun de verplichting

opgelegd het Rijksbureau voortdurend van het verloop van den voorraad, van de verwerkte hoeveelheid, van de afleveringen, enz. op de hoogte te houden. Elke verandering immers kan een wijziging van de gemaakte verdeeling noodzakelijk maken.

Wanneer men de Nederlandsche industrie eens overziet, de fabrikanten, de groothandelaren en de kleinhandelaren, dan krijgt men een indruk van het enorme werk, dat verricht moest worden alvorens de belanghebbenden bij de diverse Rijksbureaux bekend waren. Men spreekt in de kringen van handel en nijverheid wel eens hoonend over de bureaucratie, welke in onzen tijd hoogtij zou vieren. En natuurlijk lijkt het vaak een papierwinkel, waaronder het bedrijfsleven bedolven wordt. Maar toch — men kan er niet buiten. Het vervolg van dit overzicht zal dit duidelijk aantoonen.

De werkelijke verdeeling van de grondstoffen over de belanghebbenden *kan heel* eenvoudig zijn. Stel, dat van een bepaald artikel de beschikbare hoeveelheid 10 % kleiner is dan de behoefte. Aan iederen verbruiker kan dan 90 % worden toegewezen. Zoo gebeurt het ook wel. Als basis voor die verdeeling neemt men dan niet ieders behoefte (een subjectief begrip), doch de hoeveelheid door hem in een bepaald tijdvak geproduceerd of verwerkt. Zoo krijgt iedere fabrikant zijn rantsoen. Meer mag hij niet verwerken.

Maar zoo gemakkelijk gaat het in den regel niet. De doeleinden, waartoe men eenzelfde artikel kan gebruiken, zijn verschillend en het eene doel kan veel belangrijker zijn dan het andere.

Nemen we b.v. het artikel hout. Dit wordt gebruikt om kisten te maken, maar ook als bouwhout en als hulpmiddel in de mijnen. Dit laatste doel is bijzonder belangrijk: zonder hout kunnen de mijnen niet verder werken en zou de productie van brandstof dus spaak loopen. Aan *die* behoefte moet dus in de eerste plaats worden voldaan. Doch ook voor hout, dat alleen als kisthout kan worden gebruikt, zal een evenredige verdeeling niet de beste methode zijn: de eene soort kisten (b.v. voor het vervoer van levensmiddelen) kan veel belangrijker zijn dan de andere soort.

Bij de verdeeling moet dus rekening worden gehouden met de

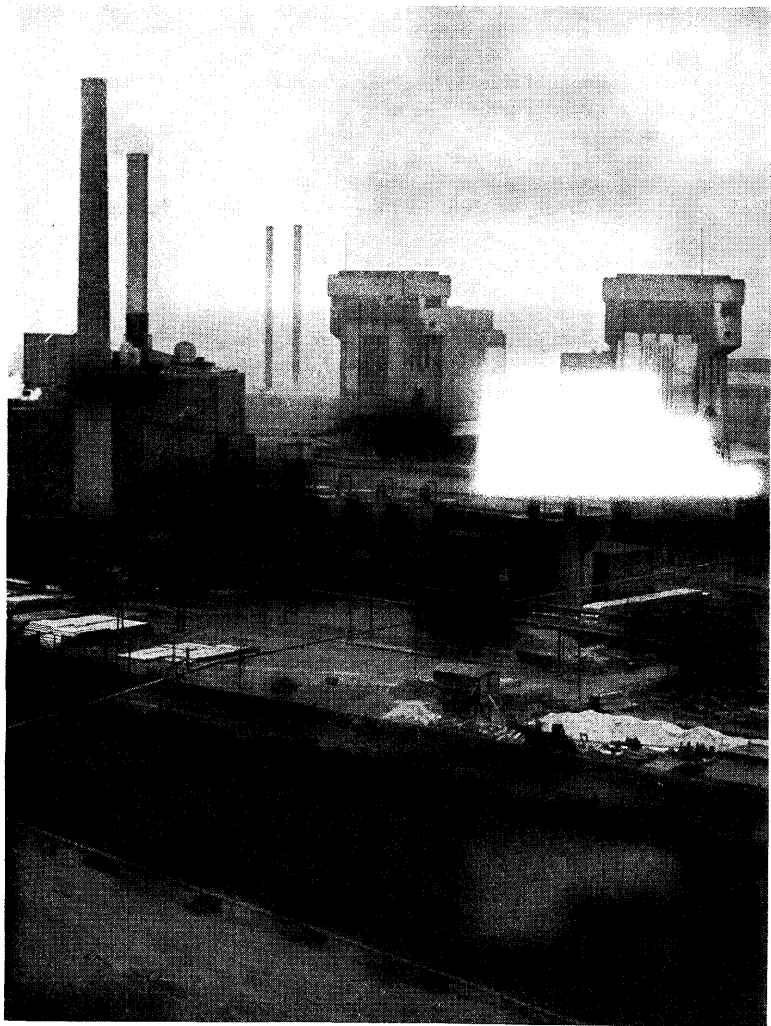

Foto Panorama - de Jongh.

Industriele bedrijvigheid.

doeleinden, waartoe het desbetreffende artikel wordt gebruikt. Dit leidt soms tot een fabricageverbod. Indien de voorraad van een bepaalde grondstof zeer beperkt is en deze voor verschillende vitale doeleinden dringend noodig is, zal het noodzakelijk kunnen zijn de verwerking van deze grondstof voor minder noodige bestemmingen te verbieden. Zoo is er een lange lijst van artikelen, welke niet meer van ijzer of staal mogen worden vervaardigd; ook voor talrijke papierwaren, voor rubber, enz. bestaat een dergelijk fabricageverbod. Vanzelfsprekend behoeft het niet steeds tot een verbod te komen; dikwijls kan de gewenschte zuinigheid reeds bereikt worden door voorschriften, welke de fabricage niet verbieden, doch aan bepaalde regels binden; asfaltpapier b.v. mag nog wel worden gemaakt, doch formaat, dikte en gewicht zijn precies voorgeschreven. Ook op deze wijze wordt een besparing van grondstoffen bereikt.

* * *

Het instellen van voorraadenquêtes, het vaststellen van de productiecapaciteit van de fabrieken, het verdeelen van de grondstoffen, het uitvaardigen van fabricageverboden, het vaststellen van verwerkingsvoorschriften, het verstrekken van afleveringsvergunningen, dit alles en nog veel meer behoort tot de distributietaak van de Rijksbureaux. Want het in goede banen leiden van een distributie is niet mogelijk zonder zich tevens bezig te houden met allerlei andere vraagstukken, b.v. met dat van de vervangende grondstoffen, van kwaliteitseischen, met het transport en de instandhouding van de werkgelegenheid.

En dan: elke regeling van het eene Rijksbureau grijpt onmiddellijk in de regeling van het andere bureau. Wat doet een papierfabrikant met zijn rantsoen papiergrondstoffen, als hij van het Rijkskolenbureau een te kleine hoeveelheid kolen krijgt? Elke toewijzing van grondstoffen moet op alle andere toewijzingen van grond- en hulpstoffen zijn afgestemd.

* * *

Organisatie en coördinatie.

Alle Rijksbureaux vormen tezamen één groote machine met duizenden in elkaar grijpende raderen.

Laat men echter niet denken, dat al deze regelingen en voorschriften eerst bij het uitbreken van den oorlog zijn uitgedacht en dat zij in allerijl getroffen zijn onder den dwang der omstandigheden. De meeste Rijksbureaux waren reeds opgericht en met hun werkzaamheden begonnen, toen in September 1939 de oorlog uitbrak. De Distributiewet was al een jaar eerder tot stand gekomen en met de „economische verdedigingsvoorbereiding”, zooals men het toen noemde was het Departement reeds in 1936 begonnen. Het vormen en aanvullen der voorraden werd gestimuleerd; productie en afzet van allerlei artikelen systematisch onderzocht en zelfs volledige distributieschema's ontworpen.

Toen het noodzakelijk werd *konden* de maatregelen worden genomen: men was gereed.

Natuurlijk hebben de omstandigheden wijzigingen en aanvullingen noodzakelijk gemaakt, maar het feit, dat de plannen waren voorbereid en uitgewerkt, lang voor den oorlog, zal voor een niet gering deel oorzaak zijn van den goeden gang van zaken bij onze Rijksbureaux, ondanks de vaak hopeloos schijnende omstandigheden.

Bij al dezen arbeid speelt de medewerking van het bedrijfsleven een groote rol. Daarbij verdient thans bijzondere aandacht de organisatie van het bedrijfsleven, welke door de Organisatie-commissie is ter hand genomen en welke zich in een vergevorderd stadium van uitvoering bevindt. Het ligt in het voornemen het bedrijfsleven bij de hierboven geschetste wijze in belangrijke mate actief te betrekken om zodoende te komen tot een nieuwe afbakening van de opgaven der overheid en van het bedrijfsleven.

DISTRIBUTIE VAN VOEDINGSMIDDELEN

Ten gevolge van de oorlogsomstandigheden is ons land afgesneden van den invoer van overzee. De voorraden, welke van overheidswege waren gevormd, beginnen op te raken en zoo dringt de noodzakelijkheid zich op om mensch en dier in toenemende mate met de voortbrengselen van eigen bodem te voeden. Hoewel de opbrengst van onzen bodem per oppervlakte-eenheid tot de hoogste in de geheele wereld gerekend mag worden, is deze toch, door de dichte bevolking, niet toereikend om onbeperkt aan ieders behoefte aan bodemproducten te kunnen voldoen.

Voeding.

En zoo zien wij ook hier weer de noodzaak van distributie. Ja, deze noodzaak zal hier voor ons allen nog duidelijker spreken dan op andere gebieden, omdat het hier gaat om de *voeding*. En de voeding raakt de instandhouding van het menschelijk organisme, raakt de ontwikkeling van onze jeugd, de toekomst van geheel ons volk.

Een ieder heeft recht op zijn deel van de beschikbare voedingsmiddelen. Dit recht geldt in gelijke mate voor allen. En daarom moet met alle middelen voorkomen worden, dat hij, die het dichtst bij de bron zit, of hij, die het meest kan betalen of het sterkste of het slimste is, zich bevoordeelt ten koste van zijn medemenschen.

Bij de bron.

Het is duidelijk, dat men met de verdeling van levensmiddelen niet willekeurig ergens midden in het economisch proces kan beginnen, maar dat men bij de bron moet aanvangen. De bron van alle

Foto Panorama - de Jongh.

De boer aan 't werk.

voedingsmiddelen is bijna steeds het landbouwbedrijf. De wegen, welke de producten van die bron af volgen, zijn zeer verschillend. De aardappel bijvoorbeeld is, zoodra hij gerooid is, geschikt voor consumptie en een ieder kan reeds dadelijk als gegadigde worden aangemerkt voor dit product. Het graan daarentegen moet eerst verschillende bewerkingen ondergaan, alvorens het als grondstof voor een groote verscheidenheid van artikelen gebezigd kan worden. In eerste instantie is er slechts een betrekkelijk kleine groep van gegadigden, waarmede rekening dient te worden gehouden, n.l. de molenaars. Bij het gemalen product is een veel grootere groep geïnteresseerd, en wel de bakkers. Eerst als het graan tot brood is verwerkt, is de vraag algemeen geworden. Met deze voorbeelden komt tevens nog een belangrijke factor bij de verdeling van voedingsmiddelen naar voren. De molenaar wil n.l. het graan niet terwille van het eindproduct brood, maar om er een handeling mee te verrichten, waardoor hij in zijn levensonderhoud kan voorzien. Bij de verdeling van voedingsmiddelen moet er niet alleen op gelet worden, dat een ieder tenslotte zijn deel ontvangt om zijn honger te stillen, maar is het ook van belang, dat zij, wier beroep het is voedingsmiddelen te verwerken of te verhandelen, een zoodanig deel ontvangen, dat zij dat beroep zooveel mogelijk kunnen blijven uitoefenen.

In vele gevallen loopt ook de van overheidswege geleide distributie het vlotst, indien daarbij de normale tusschenschakels gehandhaafd blijven. Uitschakelen van een geheele groep bleek tot dusver gelukkig zelden noodig, maar wel moest bij schaarschte van een bepaalde grondstof meermaals het groepsbelang voor het algemeen belang wijken. Zoo zal, om het graan nog eens als voorbeeld te nemen, dit product allereerst voor de broodbereiding beschikbaar moeten worden gesteld en zullen de banketbakkers in verhouding minder grondstof toegewezen krijgen dan de broodbakkers.

De zorg, dat voor alle belanghebbende groepen achtereenvolgens de benodigde grondstoffen en producten beschikbaar gesteld kunnen worden, rust op het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd, dat hierbij in belangrijke mate samenwerkt met het Centraal Distributiekantoor, over welks werkzaamheden wij in het vervolg van dit boekje nog terugkomen.

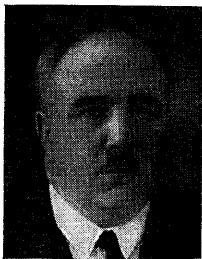

Foto C. D. K.

IR. S. L. LOUWES

An het hoofd van het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd staat de directeur-generaal, Ir. S. L. Louwes, die tot taak heeft de voedselvoorziening van ons volk in juiste banen te leiden. Dit is een enorme taak! Behalve een rechtvaardige verdeling van de aanwezige voedingsmiddelen heeft het Rijksbureau ook tot taak om in samenwerking met de directie van den Landbouw te zorgen, dat er zooveel mogelijk voedingsmiddelen te verdeelen zijn. Dit beteekent, dat de werkzaamheden van het Rijksbureau ook op

het gebied der productieregelingen liggen.

Daarnevens liggen nog vele andere terreinen, waarop het Rijksbureau zich moet bewegen. Als voorbeeld moge gewezen worden op de werkzaamheden met betrekking tot prijsregelingen, het vaststellen van de rantsoenen, het geven van voorschriften inzake voedingsmiddelen en surrogaten, enz.

Niet alleen de distributie van voedingsmiddelen en van de grondstoffen waaruit deze bereid worden, doch ook de verdeling van veevoeder is de taak van het Rijksbureau. Tenslotte is ook hier het einddoel om den mensch van de noodzakelijke levensbehoeften te voorzien, maar men zou het distributie met een omweg kunnen noemen. Het vee wordt immers een zekere hoeveelheid voer toegemeten, dat tenslotte den mensch ten goede komt in den vorm van vleesch, zuivelproducten en eieren. Ook bij deze distributie kennen wij verschillende categorieën van gegadigden. Behalve onderscheid tusschen jongere en oudere individuen en soms ook, zooals bij de paarden, onderscheid naar de soort arbeid, worden voor de verschillende diersoorten verschillende maatstaven aangelegd. Niet alleen de behoefte van het dier, maar ook het nut, dat het den mensch oplevert, speelt hierbij een rol. Een belangrijk verschil is echter, dat het aantal menschen, dat men van voedingsmiddelen moet voorzien, niet naar believen gewijzigd kan worden, terwijl een veestapel kan — en thans ook moet — worden aangepast aan het beschikbare voer.

Noemden we hierboven distributie van veevoeder distributie langs

een omweg, nog meer indirect is, althans van het standpunt van den mensch gezien, de distributie van kunstmest, welke ook onder het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd valt. Daarbij is de grond in zekeren zin consument en ook hier kennen we verschillende groepen van consumenten, al naar gelang van den aard en van de bestemming der gronden.

Wanneer u dit alles overziet en dan nog bedenkt, dat ook de motorbrandstoffen en andere grondstoffen, en materialen voor landbouwdoeleinden gedistribueerd moeten worden, dan zult u toestemmen, dat er al heel wat gedistribueerd is, alvorens de distributie, zooals het publiek die dagelijks ziet, aan den gang kan gaan.

„De eerste klap is een daalder waard“.

Onder dit motto heeft de overheid de producten reeds aan de bron onder haar zeggenschap gebracht. Met behulp van inventarisatie, inleveringsplicht, vervoer-, vervoeder- en bewerkingsverboden en een scherpe contrôle op de naleving van deze ge- en verboden slaat de overheid haar slag. De granen, zaden en peulvruchten worden opgekocht door de Provinciale Inkoopcentrale van Akkerbouwproducten (P.I.C.A.'s), onder toezicht van de Nederlandsche Inkoopcentrale van Akkerbouwproducten (N.I.C.A.). De aardappelen komen onder beheer van de V.B.N.A. (Vereeniging tot Behartiging van de belangen van den Nederlandschen Aardappelhandel), het vee gaat in eigendom over aan de Nederlandsche Veehouderij Centrale en de melk moet op de diverse fabrieken afgeleverd worden.

Is de buit binnengehaald dan is het pleit reeds grootendeels gewonnen en vangt het tweede stadium van de distributie van voedingsmiddelen aan. In dit stadium spelen de Centrales de belangrijkste rol. De verschillende geaardheid der artikelen maakt diverse distributiemaatregelen noodzakelijk, maar deze gaan niettemin alle uit van eenzelfde systeem. Dit distributiesysteem is gebaseerd op een bonnenstelsel, dat van den consument af door alle schakels van het distributieproces loopt tot aan den fabrikant of groothandelaar. De consument kan distributie-artikelen alleen krijgen tegen afgifte van distributiebonnen aan den winkelier, die deze bonnen moet inruilen bij het Plaatselijk Distributiekantoor, tegen z.g. verzamel-

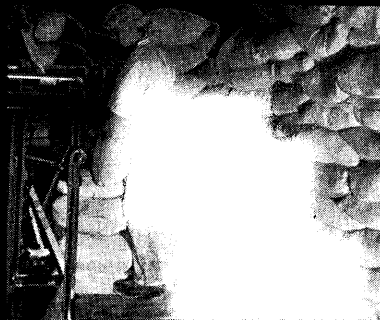
toewijzingen met welke hij op zijn beurt zijn voorraad weer kan aanvullen bij den grossier. Ook de grossier kan alleen nieuwen voorraad bij den fabrikant krijgen tegen overlegging van verzameltoewijzingen met groote coupure, welke hij bij het Plaatselijk Distributiekantoor ontvangt tegen afgifte van de van den winkelier ontvangen toewijzingen. Op deze wijze is dus de hoeveelheid van een product in elke schakel van het distributieproces vastgelegd, zoodat niemand meer van een product kan krijgen dan waarop zijn bon of toewijzing recht geeft. De fabrikant krijgt tenslotte zijn grondstoffen van de centrales toegewezen, hetzij in overeenstemming met de door hem van den grossier ontvangen toewijzingen, hetzij in een bepaalde verhouding tot de door hem verwerkte hoeveelheden in een bepaalde z.g. „basis-periode”.

Uit den aard der zaak verschilt nu de toepassing door de centrales van het bovenomschreven systeem, naar mate de artikelen daartoe om technische redenen aanleiding geven. Zoo zijn er bij het eene artikel minder schakels tusschen den consument en den producent dan bij het andere; bij brood b.v. is de producent tevens detaillist — al hebben de grondstoffen reeds lange en onderling verschillende wegen moeten afleggen om den bakker te bereiken — terwijl de boter op haar weg van den producent, via den handel, naar den consument langs een extra schakel, n.l. die der z.g. „ompakkers”, moet gaan. Ook zijn er artikelen, b.v. gebak, waarvoor de consument in laatste instantie maar één soort bon, of soms zelfs in het geheel geen bon behoeft af te geven, terwijl de producent voor de bereiding daarvan vele gedistribueerde grondstoffen behoeft als bloem, suiker en vet.

Het is de taak der centrales voor de bevoorrading van producent, grossier en detaillist zorg te dragen, zij het dan ook, dat de administratieve maatregelen, zooals we bij den bovenomschreven honnenloop zagen, gedeeltelijk door het Centraal Distributiekantoor (C.D.K.) worden genomen, terwijl in het algemeen een nauwe samenwerking tusschen centrales en C.D.K. bestaat.

De distributietaak der centrales beperkt zich overigens niet tot het zorgdragen, dat de bonnen in de verschillende schakels gehonoreerd worden. In de gevallen b.v. waarin het eindproduct uit grondstoffen is samengesteld, die wel distributiegoed zijn, maar waarvoor bij de

ZOO WORDT ONS DAGELIJSCH BROOD BEREID.

Van den meelzolder naar . . . de deegmachine.

Het vormen van het deeg.

Den oven in.

Warm uit den oven. Gereed voor distributie.

D.

aflevering van het eindproduct geen bonnen behoeven te worden ingenomen, wijzen de centrales deze grondstoffen toe in verhouding tot den omzet van het bedrijf. In bepaalde gevallen zal een bedrijf een voorschottoewijzing moeten ontvangen, welke later met de ontvangen bonnen wordt verrekend.

Zoo kunnen zich talrijke mogelijkheden voordoen, waarin de centrales aanvullend, corrigeerend of beperkend moeten optreden. Dit alles vereischt een uitvoerige administratie en een nauwkeurige contrôle van elk gebeuren met distributiegoederen in handel en bedrijf.

Dieper op de techniek van de distributiemaatregelen voor de verschillende producten ingaan laten noch het doel, noch de omvang van dit overzicht toe. Het moge voldoende zijn er aan te herinneren dat er alleen al ca. 17.000 brood-, beschuit- en banketbakkers zijn, om een indruk te geven van wat er bij de distributie van voedingsmiddelen komt kijken.

* *
*

Dat ook motorbrandstoffen en autobanden distributie-artikelen zijn, scheidt een afzonderlijk probleem bij de verdeling van voedingsmiddelen. Reeds zijn, tengevolge van de schaarschte van vele artikelen, de voorraden bij industrie, handel en winkelier aanmerkelijk kleiner dan in normale tijden en daar komt nu nog bij, dat het vrachtvervoer door gebrek aan brandstof en materialen sterk is beperkt. Door organisatie en coördinatie van het vervoer moet zorg worden gedragen, dat niet alleen voldoende rollend materiaal beschikbaar is om de massa-transporten bij de oogst-inname en de suiker- en aardappelmeelcampagne zoo vlot mogelijk te doen verlopen, maar ook de afstand tusschen productie- en consumptiegebied der verschillende artikelen dient tenslotte zoo klein mogelijk te zijn.

* *
*

Contrôle.

Waar voorschriften zijn gesteld, is de contrôle noodig op de naleving dezer voorschriften. Deze wordt met betrekking tot de voorschriften ten behoeve van de voedselvoorziening uitgeoefend door den

Centralen Crisis Contrôledienst, in samenwerking met de Rijks- en Gemeentepolitie en andere daartoe aangewezen opsporingsambtenaren. Wel in het bijzonder bij de voedselvoorzieningsmaatregelen doet zich het verschijnsel voor, dat, naarmate de omstandigheden tot straffere voorschriften nopen, de zucht tot en de vaardigheid in het ontduiken dier voorschriften toeneemt. Wij zullen hier geen beschouwing wijden aan de zeer omvangrijke en moeilijke taak van het contrôle-apparaat, over welks ervaringen en verrichtingen een afzonderlijk boek zou zijn te schrijven; een dergelijke beschouwing zou wellicht tot een ongewenschte voorlichting van adspirant-ontduikers leiden.

Nu wij het toch over ontduikingen van distributievoorschriften hebben, willen wij er nogmaals op wijzen, dat Nederland thans een bezet land is. Dit feit brengt zekere consequenties mede, waarover we niet kunnen discussieeren, doch welke wij te aanvaarden hebben. Een bepaalde hoeveelheid van onze producten moet nu eenmaal geëxporteerd worden en het is de plicht van onze overheid om het overblijvende gedeelte zoo rechtvaardig mogelijk over ons geheele volk te verdeelen. Een overtreding van de distributievoorschriften tast dezen export in geen enkel opzicht aan. Zij brengt slechts de rechtvaardige verdeling der producten onder onze eigen landgenooten in gevaar.

HET CENTRAAL DISTRIBUTIEKANTOOR

Het Centraal Distributiekantoor heeft tot taak: de uitvoering van de maatregelen krachtens de Distributiewet 1939, de Prijsopdrivings- en de Hamsterwet 1939.

C. D. K.

Deze formulering, ontleend aan een ministerieele beschikking, klinkt nogal eenvoudig. Zelfs een vreemdeling op het terrein der distributie zal echter begrijpen, dat de taak van het Centraal Distributiekantoor (in het dagelijksch gebruik C.D.K. genoemd) in de praktijk verre van eenvoudig is. Toch is eenvoud bij alle distributiemaatregelen juist een eerste vereischte.

En hier raken wij al dadelijk een van de grootste moeilijkheden, waarmee het C.D.K. dagelijks te kampen heeft. Hoe minder last en belemmeringen voor handel en consument, hoe beter. Dit houdt het C.D.K. steeds in het oog. Maar daar staat tegenover, dat het erom gaat zooveel mogelijk met ieders persoonlijke belangen rekening te houden. Dit beteekent echter, dat allerlei bijzondere bepalingen gemaakt moeten worden en telkens weer nieuwe regelingen gewenscht zijn.

Dus wordt het stelsel onvermijdelijk toch ingewikkeld.

Het systeem.

Toen tegen het einde van 1938 en in het begin van 1939 in ons land door de overheid maatregelen werden getroffen, om indien zulks noodig zou blijken, onmiddellijk tot distributie te kunnen overgaan, stond vast, dat onder centrale leiding in het geheele land eenzelfde

stelsel moest worden toegepast, waarbij de bestaande kanalen van handel en verkeer zooveel mogelijk dienden te worden gehandhaafd. Hierbij dacht men natuurlijk aan de lessen uit de periode 1914—1918, toen men door schade en schande heeft moeten ervaren, dat distributie staatstaak is en geen gemeentelijke aangelegenheid. De critische bestudeering van het distributiesysteem uit die jaren heeft zeer goede vruchten afgeworpen. Niemand, die kennis neemt van de huidige organisatie, zal dit ontkennen.

Toen het C.D.K. werd opgericht, kreeg het als taak: de geheele technische uitvoering van de distributie. Nu moet men zich goed voorstellen, wat dit beteekent. Een theoretisch stelsel moest op groote schaal in practijk worden gebracht, een organisatie op papier moest plotseling werkelijkheid worden, een geweldig bedrijf moest uit den grond worden gestampt en binnen korten tijd vlot en feilloos werken.

In snel tempo werden vrijwel tegelijkertijd verschillende maatregelen getroffen. In de eerste plaats werd gezorgd, dat de Rijksdistributiekarten en daaropvolgend, de stamkaarten, aan het publiek werden uitgereikt, zoodat distributie op bonnen op elk gewenscht oogenblik mogelijk zou zijn.

Groei.

Er werden 480 distributiekringen ingesteld, die elk een of meer gemeenten omvatten. In iederen kring moest een distributiedienst worden georganiseerd, onder leiding van een burgemeester. Een voorloopige, reeds vrij gedetailleerde instructie hadden de burgemeesters in April 1939 ontvangen, zoodat een aanvullende uiteenzetting voldoende was om hen in staat te stellen, dadelijk volgens vaste richtlijnen te werk te gaan. De financieele zijde werd geregeld, waarbij werd bepaald, dat het Rijk 85 % der kosten van de distributiediensten aan de gemeentebesturen zou vergoeden.

Voorts werd een enquête ingesteld naar de voorraden en omzetten van winkeliers, ziekenhuizen en dergelijke inrichtingen, en van hotels, café's en restaurants. Ter verdere voltooiing van het distributie-apparaat werden vier inspecties ingesteld en een groot aantal contrôle-ambtenaren in dienst genomen.

Begin October 1939 bleek de wenschelijkheid om over te gaan tot distributie van suiker. Wel kon het rantsoen gelukkig ruim worden gesteld, maar de distributie op zich zelve was toch een verbetering. Bovendien bood zij een welkome gelegenheid om het theoretisch ontworpen stelsel, zij het dan ook op bescheiden schaal, aan de practijk te toetsen en tevens een kern van ambtenaren te vormen, die het klappen van de distributiezweep althans eenigszins kenden. Bij deze „proefdistributie” bleek, dat op den bestaanden grondslag veilig kon worden voortgebouwd.

In October 1939 kwam de suiker op den bon.

In Januari 1940 kwamen de peulvruchten daarbij, doch slechts voor enkele maanden. Op 10 Mei 1940 was weer alleen suiker op den bon.

Een half jaar later was het aantal distributiewaren tot meer dan dertig gestegen! U begrijpt, wat er in die maanden van nieuwe organisatie gevegd werd. Het pleit wel voor de grondige voorbereiding, dat ons distributiestelsel, zooals de ontwerpers zich dat hadden gedacht, de vuurproef glansrijk heeft doorstaan en principiele wijzigingen geheel overbodig gebleken zijn. De leiding van het C.D.K. heeft dan ook van het begin af aan een vasten koers kunnen volgen.

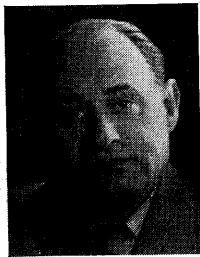

Foto Jan Retel

S. DE HOO

meisjes, betrokken en daar werken nu ongeveer vierhonderd ambtenaren. Verder is een schoolgebouw van de Vlietstraat in gebruik, terwijl in Hattem en in Gennep twee bijkantoren voor de nacontrôle van opplakvellen zijn gevestigd. Het totale personeel nadert op het oogenblik de duizend.

Anvankelijk was het C.D.K., waarvan de algemeene leiding is opgedragen aan Dr. W. L. Groeneveld Meijer en de dagelijksche leiding aan den heer S. de Hoo, zeer bescheiden gehuisvest in een paar perceelen aan het Bezuidenhout, maar het personeel, gelijk de Amsterdamse weeskindertjes in Vondel's tijd, „groeide vast in tal en last” en er moest telkens nieuwe kantoorroimte bijkomen. Tenslotte werd een groot gebouw aan de Louise Henriëttestraat, de Vakschool voor

Organisatie.

Ondanks den sterken groei is de organisatie van het C.D.K. zoo eenvoudig mogelijk gehouden. Er zijn thans drie afdelingen: Algemeene Zaken, Administratie en Uitvoering.

De afdeling Algemeene Zaken onderhoudt voortdurend contact met het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening, de verschillende Centrales en de Rijksbureaux voor Handel en Nijverheid. Deze afdeling redigeert voorts de beschikkingen, persberichten en instructies voor de distributiediensten; juridische kwesties en „bijzondere zaken” worden behandeld als bijvoorbeeld de vraagstukken, die zich ten aanzien van het personeel van het Rijkscommissariaat, de Deutsche weermacht of vreemdelingen kunnen voordoen. Onder deze afdeling ressorteert ook het bureau Contrôle Overtredingen, dat zich speciaal voor duistere praktijken interesseert. Maar bovenal houdt „Algemeene Zaken” zich bezig met het allerbelangrijkste: de navigatie van het distributieschip. Dat hierbij ook een veelvuldig contact met de middenstandsorganisaties, het grootwinkelbedrijf, de coöperaties en de grossiers noodzakelijk is, spreekt vanzelf.

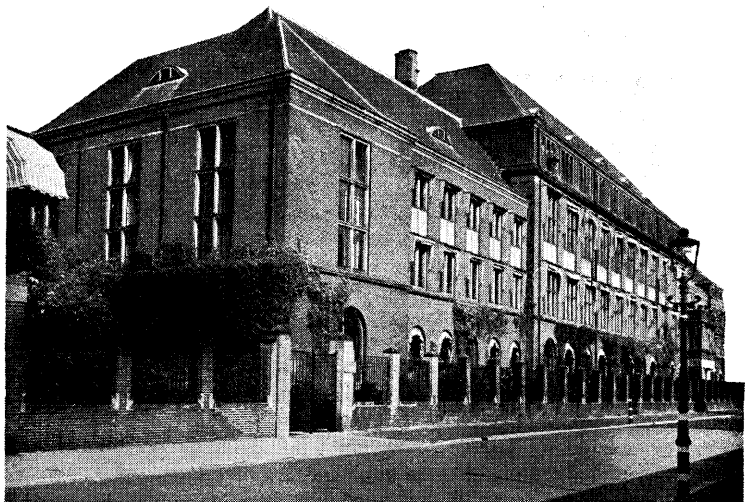

Foto Jan Retel

Het C. D. K. Gebouw aan de Louise Henriëttestraat

Op de Afdeling Administratie komt al het cijfermateriaal over de distributie bijeen. Hier kan men u precies vertellen, hoeveel bonkaarten en bonnen zijn uitgereikt, zoowel voor het geheele land als in iedere plaats afzonderlijk; hoeveel bonnen er bijvoorbeeld voor kaas worden gebruikt en hoeveel er niet worden opgenomen; op welke plaatsen een groot verbruik van een bepaald artikel is en nog veel meer van zulke zaken. Het behoeft geen betoog, dat de verzameling van deze cijfers, die geleverd worden door alle distributiediensten, voor een goede leiding van de verdeling van veel gewicht is.

De derde afdeling behandelt de financiële kwesties en hetgeen, zooals wij reeds opmerkten, van zeer veel gewicht is, de bevoorradiging van de winkeliers, alsmede het verbruik door particulieren en instellingen.

Ter bevordering van de samenwerking met de plaatselijke distributiediensten en teneinde een stipt navolgen van de voorschriften te verzekeren, beschikt het C.D.K. bovendien over een drietal buitendiensten. In de eerste plaats de inspecteurs, die het contact met de provinciale autoriteiten en de plaatselijke distributiediensten onderhouden. Deze inspecteurs beoordeelen tevens de doelmatigheid en de uitwerking van de getroffen maatregelen, daarbij rekening houdend met regionale en locale omstandigheden, terwijl zij meermalen in staat zijn waardevolle adviezen te geven betreffende plaatselijke uitvoeringsmaatregelen.

De tweede buitendienst ressorteert onder het Bureau „Contrôle Overtredingen”.

Deze dienst bezit zelf opsporingsbevoegdheid, doch haar hoofdtak ligt voornamelijk in het voorlichten en het bevorderen der samenwerking van de verschillende opsporingsinstanties ten aanzien van distributie-overtredingen en in het stimuleeren van de opsporing en vervolging hiervan.

De derde dienst is feitelijk een deel van den accountantsdienst van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en brengt advies uit over het financieel beleid, de organisatie en de personeelsbezetting der distributiediensten en controleert tevens het bij die diensten aanwezige waardemateriaal.

Het geregeld contact, dat deze buitendiensten onderhouden, is van

het grootste belang voor een goede uitvoering der voorschriften en voor een soepele werking der organisaties.

De lezer heeft nu een idee gekregen van wat het C.D.K. is en doet, maar het is wellicht nog niet duidelijk, waarop de „technische uitvoering van de Distributiewet” nu feitelijk neerkomt. Wij zullen probeeren dit in groote trekken duidelijk te maken.

De distributie is een ongerief. Toegegeven. Een ieder zal er wel eens over mopperen. En dit is ook niet zoo erg, als wij maar goed beseffen, dat het een ramp zou zijn, indien er géén distributie was. Daarbij is het een troost te weten, dat het nog heel wat erger kon met de distributiebepalingen. Gaat u maar na: al kunnen we lang niet alles krijgen wat we wenschen, wij zijn toch nog — behoudens enkele onvermijdelijke uitzonderingen — vrij om artikelen welke op den bon zijn, te koopen waar we willen. Ook kan de winkelier nog zijn eigen grossier kiezen en is hij niet gebonden aan een bepaalden klantenkring.

Bedenk eens wat dit laatste beteekent. Stelt u voor, een jonge, energieke zakenman, die nog niet lang gevestigd is en wiens zaak net begon te renderen toen de distributie werd ingesteld. In dezen tijd moet hij vaak „nee verkoopen”. Toch wil hij trachten zijn cliëntèle nog uit te breiden. Werd hem een vast aantal klanten toegewezen, dan was zijn initiatief vrijwel aan banden gelegd. Zooals het thans geregeld is, kan echter een winkelier, die zijn vak verstaat en die zijn administratie goed voor elkaar heeft, door verstandig in te koopen altijd nog meer „service” bieden dan iemand, die minder actief en minder accuraat is. Al heeft hij het erg lastig met die bonnengeschiedenis, toch is hem de mogelijkheid tot vooruitgang niet ontnomen.

Hoewel hij zeker niet in onbezorgde blijheid leeft, er is werkelijk reden te over tot voldoening, omdat het systeem van toewijzingen, dat door het C.D.K. wordt toegepast, rekening houdt met debietsverschuivingen en wisselende vraag.

Toewijzingen.

Vijftwintig jaar geleden was de grootste moeilijkheid die van de toewijzingen. Men zag toen tenslotte geen kans aan het klantenlijstentstelsel te ontkomen. Deze moeilijkheid was ditmaal even

groot, maar men is er nu in geslaagd een bevredigende oplossing te vinden. Bij den aanvang van de distributie van een bepaald artikel werd er steeds voor gezorgd, dat de winkelier kon beschikken over voldoende beginvoorraad om daaruit zijn normale cliëntèle gedurende anderhalve distributieperiode te kunnen bedienen. Natuurlijk mocht hij niet meer verkoopen dan waarop zijn klanten volgens hun bonnen recht hadden. Aan het eind van de eerste periode ging hij naar het distributiekantoor, leverde daar de ontvangen bonnetjes in en kreeg een toewijzing voor nieuwen voorraad overeenkomende met het aantal rantsoenen, waarvoor hij bonnen had ingeleverd. Met deze toewijzing kon hij daarna zijn bestellingen doen en in afwachting van de leverantie door zijn grossier kon hij rustig zijn klanten blijven helpen, want hij had immers nog voldoende reservevoorraad om het desnoods een halve distributieperiode te kunnen rekken. Op die manier kon het steeds doorgaan en dit systeem wordt nog altijd toegepast. Alleen is wel gebleken, dat de detaillist goed op zijn tellen moet passen omdat hij anders zijn (o zoo verleidelijke) reserve gaat interen, bijvoorbeeld door al dan niet opzettelijk zonder bon te verkoopen, of er te veel voor eigen gebruik af te nemen.

„En hoe gaat het nu,” wilt u misschien weten, „als zijn omzet toeneemt?” Want dan komt er natuurlijk ook een moment, dat hij door zijn reserve heen is. Geen nood, dan kan hij bij den plaatselijken distributiedienst een aanvraag om een verhoogd voorschot inzenden. De plaatselijke distributiedienst onderzoekt het geval, brengt advies uit aan C.D.K. en als de behoefte aan een grooter voorschot inderdaad het gevolg is van omzetstijging, wordt het verzoek ingewilligd.

Ook het tegenovergestelde kan zich voordoen; de omzet kan terugloopen. Dan kan de winkelier vermindering van zijn voorschot aanvragen, of anders kan het op last van het C.D.K. tot de gewenschte proporties worden teruggebracht. U ziet, in wezen is het systeem eenvoudig en doeltreffend. Deze voorstelling van zaken dunkt ons ook voor een buitenstaander volkomen duidelijk, maar . . . we moeten bekennen, dat zij wel wat simpel is.

Zelfs bij artikelen, die er zich bijzonder toe leenen, is een consequente doorvoering van het systeem niet eenvoudig. Denk slechts

aan enquête naar de omzetten, die aan het vaststellen der beginvoorraden moest voorafgaan. Aan de hand van de uitkomsten dezer enquête werden de voorschotten voor suiker, erwten en peulvruchten en nog eenige andere artikelen, die medio 1940 in distributie werden genomen, toegewezen. Deze basis kon later echter niet gehandhaafd worden, zoodat bijvoorbeeld voor zeep een nieuwe enquête moest worden ingesteld. Voor de tweede peulvruchten-distributie moest men weer afgaan op de omzetten tijdens de eerste distributie, terwijl de voorschotten voor jam o.m. gebaseerd werden op den suikeromzet.

Voor bepaalde artikelen, zooals boter, margarine, vet, vleesch en vleeschwaren, gebak en eieren, werden geen eigenlijke voorschotten verstrekt, doch werd de handel in staat gesteld zich één of twee weken vrij te bevoorraden tot een bepaald percentage van den vroegeren omzet, voor andere artikelen, zooals schoenen, kaas, petroleum, textiel en rijwielbanden, bleek het verstrekken van voorschotten overbodig, omdat de aanvangsvoorraden in den handel over het algemeen ruim voldoende waren.

De practijk vorderde ook hier alle mogelijke afwijkende regelingen. En dat blijft steeds het geval. Hoeveel moeilijkheden en bezwaren opgelost moeten worden, hoeveel voeten het in de aarde heeft, om de gewenschte vrijheid van handelaar en consument zooveel doenlijk te handhaven, kan een buitenstaander slechts bij benadering bevroeden. Daarbij wordt niet alleen veel van het C.D.K. gevergd, maar ook van de zakenwereld. Vandaar, dat het C.D.K., trouw geholpen door de plaatselijke distributiediensten, er voortdurend naar streeft de samenwerking met den handel zoo vlot en aangenaam mogelijk te maken.

„Het wordt den winkelier anders allesbehalve gemakkelijk gemaakt,” hooren wij deze of gene al opmerken. Volmondig toegegeven. Neem bijvoorbeeld de bakkers. Ziet ze 's avonds bonnen plakken! De familie moet meehelpen en het doet ons denken aan het verguldavondje uit de Camera Obscura, maar dan in het onplezierige . . .

In het begin was dat anders. Toen mochten de bakkers hun bonnen los in zakjes inleveren. Jammer genoeg konden heel wat zwakke broeders daar niet tegen. Nu moeten de goeden met de kwaden

lijden. Voor de bakkers van goeden wille zij het echter een troost, dat de vrijheid van handelen, die hun nog gelaten wordt, de moeite van het bonnetjes plakken altijd nog wel waard is. Dit is nu een voorbeeld van een eenvoudige regeling, die ingewikkeld moest worden gemaakt, omdat een deel der belanghebbenden daar toe dwong. Laten wij hier echter onmiddellijk aan toevoegen, dat verreweg de meeste zakenlieden hun volle medewerking verleen, het noodige begrip toonen voor de noodzakelijkheid van dergelijke onaangename maatregelen en in de beste verstandhouding staan tot de ambtenaren, die juist trachten hun belangen te behartigen door strenge toepassing van de voorschriften van het C.D.K.

Ambtenaar en publiek.

Wat is er in den loop der jaren al niet geschimpt op „de ambtenaren”? Maar het type van den ambtenaar, dat zoo vaak de ergernis van het publiek opwekte, is bij den distributiedienst zeldzaam en hoort stellig niet thuis achter het loket. O zeker, de ambtenaren van den distributiedienst zijn gebonden aan tallooze voorschriften en bepalingen en u weet nu, waarom dat niet anders kan.

Wie als vertegenwoordiger van den distributiedienst met het publiek omgaat, moet beschikken over een nuchter begrip voor de werkelijkheid, een flinke dosis gevoel voor humor en een onuitputtelijk geduld. Hij moet zich niet gemakkelijk laten bedotten, maar mag ook niet te achterdochtig zijn. Hij moet hulpvaardig zijn, maar ook streng kunnen optreden; hij moet . . . ja, hij moet zooveel, en dan zijn er altijd menschen, die nog meer van hem verlangen . . . Eén ding is zeker, hij moet een bijzonder mensch zijn. Maar dat wordt hij vanzelf, als hij een poosje practijk heeft; dat komt omdat het een geweldig verschil maakt of een mensch *vóór* een loketje staat of *achter* een loketje zit.

Voor en achter het loketje.

Vóór het loketje staat „het publiek”. Het publiek, dat niet gemakkelijk is. Als wij straks naar het distributiekantoor gaan, omdat we graag een schoenenbon of een beetje meer kolen of een ander extra'tje willen hebben, dan behooren wij zelf tot het publiek, en . . . laat ons maar eerlijk bekennen, dat wij dan ook niet gemakkelijk zijn. Als een ander iets krijgt, dat wij zelf niet krijgen, zijn wij gencigd in heilige verontwaardiging onzen toorn over het

ambtelijk hoofd achter het loket uit te storten. Maar als we een extra portie weten los te krijgen, vinden we datzelfde hoofd wel sympathiek en hoogstens een beetje onnoozel. En als een kennis voor haar zootje een schoenenbon heeft gekregen, terwijl er voor onzen bengel weer geen overschoot, ondanks ons herhaald verzoek, dan schrijven we een bijtenden brief over ambtelijke willekeur. En wij vragen ons af, wat er terecht komt van het beginsel der sociale rechtvaardigheid, dat de grondslag der distributie is.

Maar nu de man achter het loket. Hij ziet voor zich lange rijen menschen, die allemaal hun rechten hebben, hun zorgen en hun zwaarigheden, en die hij zoo goed mogelijk moet helpen. Hij doet dat naar zijn beste weten. Hij zit allerlei gevallen te wikken en te wegen. Als twee menschen, die er allebei meer recht op hebben dan wie ter wereld ook, om een schoenenbon vragen en hij heeft helaas nog maar één schoenenbon weg te geven, dan kan hij niet zeggen: eerlijk is eerlijk, ieder de helft . . . Die ambtenaar is de vertegenwoordiger van het C.D.K. en het probleem waar hij mee zit, is het probleem der distributie. Nu is het gelukkig met de meeste distributiegoederen nog niet zoo als met fietsbanden of schoenen, die moeilijk volkomen billijk te verdeelen zijn, omdat ze niet te deelen zijn en waarvan zelfs niet voldoende is om aan de zeer dringende aanvragen te voldoen.

Bij levensmiddelen kunnen wij bijvoorbeeld zeggen: dan allemaal maar een kleinere portie. Maar hoe kleiner de porties, hoe moeilijker de taak van den ambtenaar wordt en hoe meer tact van hem geëischt wordt.

De man achter het loket hoort dagelijks dezelfde stekeligheden van menschen, die op een bepaalde wijze redeneeren en hij weet, dat als die menschen hun zin kregen, er al spoedig een chaos zou heerschen.

* *
*

Wie zijn verstand gebruiken wil, zal moeten toegeven, dat wij dankbaar mogen zijn, dat wij hier in Nederland te rechter tijd konden beschikken over een distributiestelsel, met voldoende aanpassingsvermogen om met tal van persoonlijke belangen rekening te kunnen houden. Hij zal ook moeten erkennen, dat de ambtenaren vrijwel zonder uitzondering hun uiterste best doen om het publiek terwille te zijn en zoo min mogelijk last te bezorgen.

Dit wordt van „hoogerhand” ook zooveel mogelijk bevorderd. Zie slechts hoe de uitreiking van bescheiden in de meeste plaatsen verloopt. Vlotter kan het bijna niet. Men behoeft maar zelden lang in de rij te staan.

Het C.D.K. tracht hierbij het werk van de diensten tot een minimum te beperken en te vereenvoudigen, zonder afbreuk te doen aan de noodzakelijke contrôle.

De moeilijkheden ontstaan trouwens over het algemeen niet naar aanleiding van algemeene regelingen, maar bij de behandeling van individueele gevallen. Er moeten door de Distributiekantoren aanvragen worden behandeld om extra punten voor zieken, textiel-punten voor trouwlustigen, zeep voor kappers, bonnen voor schoenen en rijwielbanden, enz., enz., en ieder geval moet op zichzelf bekeken worden. Wel heeft het C.D.K. voor al deze gevallen speciale normen gesteld, maar het vereischt een groote menschenkennis van den ambtenaar om uit te maken, of iemand met een reëel verzoek komt of probeert hem iets op den mouw te spelden. Plaatselijke bekendheid is hierbij natuurlijk heel wat waard, maar er zullen zich toch telkens twijfelgevallen voordoen, waarbij de doorslag moet worden gegeven door contrôle.

Wie achter het loket zit, mag niet te goed van vertrouwen zijn, dat is duidelijk. Maar te betreuren blijft het. Het moest zoo zijn, dat een verzoek om extra voeding voor een zieke of om een schoenenbon voor iemand, die er dringend om verlegen zit, dadelijk en zonder meer kon worden ingewilligd. De practijk heeft echter wel geleerd, dat „het publiek” dezen eenvoud niet verdragen kan.

Dus kunnen zieken geen bonnen krijgen op een doktersattest als dit niet door een vertrouwensarts gefiatteerd is; dus mogen extra rantsoenen voor langdurigen arbeid alleen op een verklaring van den werkgever worden verstrekt; dus moeten schilders, om bonnen voor terpentijn en lijnolie te verkrijgen, hun bewijs van inschrijving bij het Rijksbureau voor Chemische Producten en hun loonlijst voor de Ongevallenwet meebrengen. Het kan niet zonder „ambtenarij”. Maar het doel, ook van die „ambtenarij”, is toch steeds het publiek te dienen.

En gaat u nu maar eens op een willekeurig distributiekantoor een uurtje bij de loketten staan. Tien tegen een, dat u bewondering zult krijgen voor de manier, waarop hier service geboden wordt!

Van drukpers tot kolleréang.

Wij hebben met de harde werkelijkheid te maken en daarom moeten wij ook rekening houden met het gevaar van falsificaties. Hebt u wel eens een boterbon goed bekeken? Allemaal golflijntjes, met daartusschen

istributie nederland distr
ederland distributie nede

Mocht u het in den zin krijgen uit pure liefhebberij zoo'n bonnetje na te teekenen, dan zal de lust u wel spoedig vergaan. Wie het niet uit liefhebberij maar met booze bedoelingen wil doen, wordt ook niet bepaald aangemoedigd door dit patroontje. Daar zitten allerlei geniepigheiden in, zoodat het een heksentoer is het te copieeren. En als de noodige werkteekeningen eindelijk en ten leste gereed zijn, komt de moeilijkheid van het clicheeren en drukken. Om dat goed te doen, is een technische installatie noodig, die men niet licht zal vinden. Doch stel dat het lukt, om de bonnen in de perfectie te imiteeren, dan is er al zooveel tijd verstreken, dat het de moeite niet meer loont. Maar het lukt niet. Er haalt niets bij het oorspronkelijke product; dat blijkt wel het beste uit de meerendeels erg stuntelige pogingen tot vervalsching die tot dusver zijn voorgekomen. Deze pogingen zijn echter reeds gevaarlijk genoeg, want de winkelier, die niet ieder bonnetje nauwkeurig kan bekijken, wordt er de dupe van. Vandaar dat niet alleen de politie zeer actief optreedt tegen falsificatie maar het vervalschen op zichzelf zoo moeilijk mogelijk wordt gemaakt.

Om alle onregelmatigheden te vermijden is het natuurlijk gewenscht, dat het drukken geschiedt in één bedrijf, onder scherpe en voortdurende contrôle. Het lag dus voor de hand, dat de grafische inrichting van Joh. Enschedé en Zonen te Haarlem hiermede belast werd, omdat deze drukkerij ook bankbiljetten, postzegels, banderollen e.d. drukt onder toezicht van een Rijkscrôledienst op den aanmaak van post- en andere Rijkswaarden te Haarlem.

Tot dusver zijn al 15 millioen vel papier door de persen gegaan. Dit is een oppervlakte van 11.000.000 m², een gewicht van 1.275.000 kg en een stapel van 1.800 m hoogte. Gemiddeld loopen voor het werk ten behoeve van het Centraal Distributiekantoor 20 snelpersen en 10 snijmachines. Op die manier kunnen gemiddeld

70.000 algemeene distributieboekjes per uur worden vervaardigd. De opslag van dergelijke bescheiden is ongeveer 10 miljoen.

Behalve de bonkaarten moeten ook de misdrukken worden afgeleverd (wanneer deze door een storing worden versnipperd, moeten ze zorgvuldig worden opgeplakt), opdat de totale hoeveelheid uitgaand papier overeenstemt met de ingekomen hoeveelheid.

De verzending naar de distributiekantoren geschiedt door den Contrôledienst op last van het Centraal Distributiekantoor. Per dag gaan \pm 1.500 pakken aangeteekende stukken de deur uit. Hieronder zijn brieven van 7 kg. Dat is toegestaan krachtens een bijzondere afspraak met de P.T.T. De Post zorgt dus, dat de „bescheiden” bij de distributiekantoren komen en dan kunnen ze worden uitgereikt.

Distributie beteekent contrôle en nogmaals contrôle. De bonnen, die worden uitgereikt, moeten worden verantwoord. De bonnen, die de winkelier heeft ingeruild tegen waren, moeten worden verantwoord.

Contrôle... administratie... rompslomp.

Inderdaad, laten we dat woord maar eens gebruiken. Distributie beteekent een geweldige rompslomp. De winkelier, die dat constateert, als hij 's avonds bezig is met honderden bonnetjes, die hij stuk voor stuk netjes op een opplakvel moet kleven, heeft groot gelijk. Het is een verschrikkelijke rompslomp en rompslomp moest vermeden worden. Maar...

De opplakvellen worden door de winkeliers ingeleverd bij de plaatselijke distributiekantoren, tegen afgifte van een ontvangstbewijs. Naar rato van het ingeleverde aantal kunnen zij toewijzingen ontvangen, waarmee zij nieuwen voorraad kunnen opdoen; maar alvorens deze toewijzingen, in den vorm van „coupures” voor een bepaald aantal rantsoenen, worden afgegeven, worden de bonnen eerst geteld.

Deze contrôle zou voldoende moeten zijn, maar... op die contrôle moet nog weer nacontrôle volgen.

Het blanke papier

De kringloop begint

De wereld in

Onder het
beschermend oog

In circulat

„Brieven”
van 7 kilo!

DE LEVENSLIJP VAN EEN BON
VAN DRUKPERS TOT KOLLERGANG

Vernietiging...

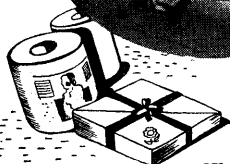
Z'n plicht gedaan

Achter de schermen

Het doel bereikt

...en komt terug als rol en servet

Het zichtbaar resultaat

Foto „Panorama v. d. Wal”

In Hattem en Gennep zijn bijkantoren van het Centraal Distributiekantoor. Daarheen sturen thans de distributiekringen hun opplakvellen; die in de noordelijke helft van het land naar Hattem, die in het Zuiden naar Gennep.

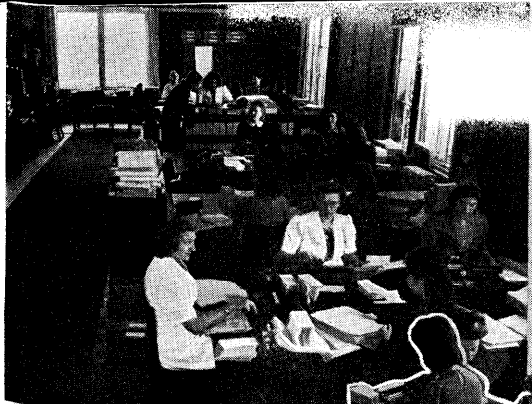
Onder het scherpziend oog van de C.D.K.-recherche worden de opplakvellen hier in ontvangst genomen van de P.T.T. Ze worden eerst door een paar jongemannen voorgesorteerd en dan gaan zestig jongedames nauwkeurig aan het tellen. Ieder bonnetje, dat niet deugt, wordt desnoods letterlijk onder de loupe genomen en als er bonnen zich vermeten uit het gelid te springen, krijgt het distributiekantoor, dat zulks tolereerde, onvermijdelijk een aanmerking. Dat moet wel, want schots en scheef geplakte bonnen zijn moeilijk na te tellen. Een opplakvel moet er zoo uitzien, dat met één oogopslag te zien is of het vermelde aantal bonnen present is.

Is deze nacontrôle geschied, dan worden de bonnen overgebracht naar de plaatselijke papierfabriek — waarbij natuurlijk weer de noodige voorzorgsmaatregelen worden getroffen — en als ze de fabriek weer verlaten, is dat uitsluitend in den vorm van closetpapier of papieren servetjes. Want iedere bon, die door de winkeliers wordt ingeleverd, eindigt zijn distributieleven in den kollerang, de molen, die alle bescheiden vermaalt tot de brei, waaruit nieuw papier wordt gemaakt.

Daarmee is de contrôle echter nog niet afgelopen. De bijkantoren sturen de verantwoordingsformulieren, die door de distributiekringen bij de opplakvellen gevoegd worden, naar de mechanische administratie van het Centraal Distributiekantoor, de Hollerithafdeeling. Deze afdeeling heeft van den Contrôledienst bij de firma Enschedé opgave ontvangen van het aantal verzonden bescheiden. Van de distributiekringen heeft zij vernomen, hoeveel aan de detaillisten verstrekt is. Het is dus een eenvoudig sommetje om uit te rekenen hoeveel nog bij de distributiekringen aanwezig moet zijn; zóó eenvoudig, dat het wordt uitgevoerd met behulp van ultra moderne machines, die in enkele uren verrichten, wat anders weken zou vorderen.

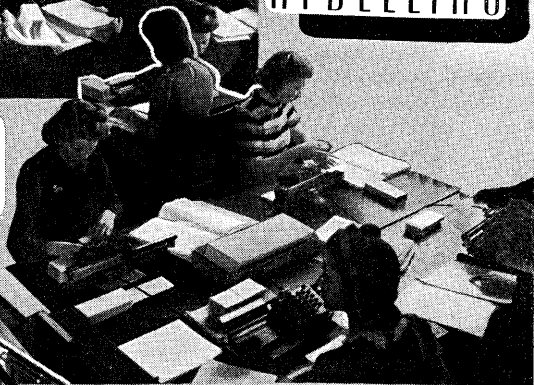
U ziet, de weg van een bon, van drukpers tot kollerang, is bezaaid met voetangels en klemmen van contrôle en nacontrôle.

* *
*

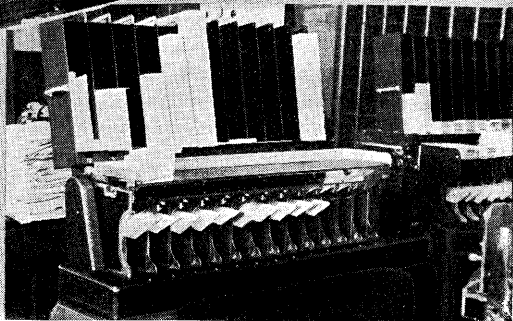
HOLLERITH AFDEELING

In de ponsmachines en
controle-ponsmachines
worden de verschillende
gegevens vastgelegd
in ponskaarten van
sorteerbare eenheid.

De sorteermachine zorgt ervoor, dat
na 't ponsen deze kaarten gesorteerd
worden in de diverse groepen.

De tabeilleermachine tenslotte
zorgt voor een totaal-overzicht
van de gegevens, waardoor een
juiste controle van het
distributieapparaat ontstaat.

Contrôle-overtredingen.

Het is treurig, doch niet te ontkennen, dat vele Nederlanders ten opzichte van de distributie nogal vrije opvattingen huldigen. Te goeder naam en faam bekend staande lieden, die reeds huiveren bij de gedachte alleen, dat ze zich zouden vergrijpen aan andermans goed, of valsheid in geschrifte zouden plegen, valt het merkwaardig gemakkelijk met allerlei drogredenen hun geweten te sussen, als zij de kans krijgen listiglijk de bepalingen van het C.D.K. te ontduiken.

Deze lieden hebben een vriend noodig „met ijzeren hand” om hen in het rechte spoor te houden. Zulk een vriend is A 5: het Bureau Contrôle Overtredingen.

Aanvankelijk bestond dit Bureau uit een chef met een medewerker en drie typistes. Nu zou het feitelijk erg mooi zijn geweest als deze bureauchef gebukt had moeten gaan onder het besef van zijn eigen overbodigheid. Helaas, hij bleek onmisbaar en zijn bureau groeide uit tot een afdeling van 50 menschen.

A 5 houdt zich bezig met knoeierijen, verzuimen en vermissingen, dat wil zeggen: met den strijd daartegen. De knoeierijen zijn te splitsen in knoeierijen van consumenten en knoeierijen van handdelaren.

Knoeierijen van consumenten: koopen zonder bon, handel in bonnen, verandering van boncijfers... meerendeels van die kleine trucjes, die niet zoo héél erg lijken.

Zoo kan het gebeuren, dat een winkelierster, een oorlogsweduwe, die behalve de zorg voor de zaak, waar ze alleen voor staat, ook nog de drukte van het huishouden heeft, 's avonds bij het bonnen plakken, moet ontdekken, dat ze een stuk of wat boterbonnen heeft met een 3 die in een 5 veranderd is. Ze had het kunnen zien, maar in de drukte is haar dat ontgaan. Deze bonnen kan zij niet inleveren. Verder komt er nog een aantal bonnen te kort van huismoeders, die zoo „handig” zijn geweest ze ongemerkt achter te houden. Het gevolg is, dat de winkelierster een kleinere toewijzing krijgt, dus niet genoeg nieuwen voorraad kan opdoen. Als ze niet op haar tellen past, verloopt haar heele nering...

Een mevrouw krijgt van een man, die een erg droef verhaal ophangt, een heel stel bonnen aangeboden. Handel in bonnen is streng verboden, dat weet mevrouw wel, maar deze bonnen kan ze krijgen omdat hij in het buitenland gaat werken „of zoiets”. Mevrouw koopt ze.

De arme man gaat naar de kroeg.

Ergens in een achterbuurt verkommert een gezin.

Dit lijkt een sentimenteel verziensel terwille van de moraal, maar het is een staaltje uit een politierapport.

Meerendeels van die kleine trucjes — maar buitengewoon ernstig. Hier moet wel zeer actief tegen opgetreden worden, niet alleen wegens het gevaar, dat vele kleintjes een groote kunnen gaan maken, doch vooral ook om de moreele schade, die het Nederlandsche volk hierdoor lijdt.

Knoeierijen van handelaren, verkoopen zonder bon, geknoei met bonnen en opplakvellen, koopen zonder toewijzing, knoeierijen met goederen, valsche voorraad- en omzetopgaven, ontvreemding van distributiegoederen. Op zichzelf zijn deze gevallen alweer niet zoo belangrijk in verhouding tot het geheel, maar des te belangrijker is de strijd, om erger te voorkomen. Tien tegen een wordt de winkelier of grossier, die zich ophoudt met oneerlijke praktijken — daartoe maar al te vaak aangezet door „goede klanten”, het slachtoffer van zijn eigen oneerlijkheid, doch tevens berokkent hij heel wat schade aan eerlijker vakgenooten.

Dan zijn daar nog kettinghandel en smokkelarij en tenslotte de categorie ambtelijke knoeiers.

Nu heeft men door het voorgaande misschien den indruk gekregen, dat A 5 een soort detective-bureau is, doch dit is niet het geval. Het bureau beschikt niet over eigen opsporingsorganen, doch werkt met gegevens, die door anderen worden verstrekt. Het is een centraal punt, dat de samenwerking met verschillende opsporingsdiensten tot stand brengt, dat leiding geeft aan de distributiediensten en in talrijke gevallen de vraagbaak is voor de leiders.

Indien de noodige gegevens zijn verzameld, welke meestal worden verkregen uit rapporten en processen-verbaal, wordt nagegaan, welke maatregelen noodzakelijk zijn om het kwaad te corrigeeren en herhaling te voorkomen. De overtreders der distributievoor-

schriften zijn veelal reeds veroordeeld door den economischen rechter of hebben nog een veroordeeling te wachten. Het is geenszins de bedoeling opnieuw te straffen, doch het is duidelijk, dat overtreders, indien opzet in het spel is, niet in het distributie-apparaat gehandhaafd kunnen worden. Het Centraal Distributiekantoor kan geen goederen ter beschikking blijven stellen aan handelaren, van wie met reden kan worden verwacht, dat zij deze aan den normalen handel zullen onttrekken. Daarom moeten zij voor korteren of langeren tijd worden uitgeschakeld. Doch hiermede is de zaak nog niet afgedaan.

Tengevolge van de overtreding is de administratieve verantwoording der voorraden meestal niet meer overeenkomstig de werkelijkheid. Deze moet dus in orde worden gebracht. Meestal komt dit neer op het inhouden van toewijzingen. Dit moet men niet zien als een bijkomende straf, doch in hoofdzaak als een middel om herhaling te voorkomen. Tot inhouding van toewijzingen wordt uitsluitend beslist door het Centraal Distributiekantoor. De leiders der distributiediensten hebben te dien aanzien geen enkele bevoegdheid. Onnoodig te zeggen, dat deze beslissingen slechts na ampele overweging worden genomen. Aard en omvang der overtredingen en de positie van de overtreders vormen hierbij factoren van gewicht, evenals de inlichtingen, die door plaatselijke autoriteiten verstrekt worden.

* *
*

„Meneer,” ik ben mijn boterkaart kwijt . . .”

„Meneer, ze hebben mijn bonboekjes gestolen . . .”

„Meneer, mijn vetkaart is uit het raam gewaaid . . .”

Schering en inslag.

Nog voor het bureau Contrôle bestond, kwamen dagelijks al drommen mensen vertellen, dat ze „bescheiden” waren kwijtgeraakt. De wijze waarop ten aanzien van deze mensen werd gehandeld, liep bij de verschillende distributiediensten zeer uiteen. Enkele waren uiterst streng en verstrekten slechts bij hooge uitzondering duplicaten, sommige eischten eerst een politie-onderzoek, althans aangifte bij de politie, andere waren „erg geschikt” en direct tot meelij bewogen. Reeds spoedig na zijn instelling ging het bureau Contrôle Overtreding er toe over deze materie te regelen.

Allereerst was het noodig terzake eenheid van handelen te bereiken. Verder moesten maatregelen getroffen worden om het aantal vermissingen zooveel mogelijk in te perken. De menschkundige lezer begrijpt, waar het voornamelijk om ging. Vele vermissingen waren lang niet zo onschuldig als men wilde doen voorkomen. Het was dus alweer noodzakelijk het den menschen niet te gemakkelijk te maken. Dat is wel de tragiek in de gansche geschiedenis der distributie, dat telkens weer de goeden met de kwaden moeten lijden. Eenvoudige voorschriften en regelingen, die feitelijk ruim voldoende moesten zijn, moeten herhaaldelijk ingewikkeld worden gemaakt, omdat het publiek, of beter gezegd, een zeker deel van het publiek, er als het ware om vraagt.

Zoo werd dan bepaald, dat van iedere vermissing aangifte moest worden gedaan door de distributiediensten aan het C.D.K., dat op het hiertoe bestemde formulier een door den aangever geteekende verklaring moet voorkomen en dat een politieverklaring moet worden bijgevoegd.

De laatste twee bepalingen zijn zeer nadrukkelijk gericht tegen fraude. De weg naar het politiebureau schrikt dikwijls diegenen af, die anders nog wel een poging zouden wagen meer te krijgen dan hun toekwam, of die hun bescheiden verkwanseld hebben. De kans op een strafvervolging wegens het doen van valsche aangifte werkt ongetwijfeld preventief.

Niettemin bleef het aantal verliezen onrustbarend. Pogingen om het publiek op te voeden door middel van affiches, pers en radio leverden geen voldoende bevredigende resultaten op en daarom moest men wel vervallen tot de uiterste strengheid. Het is hoogst merkwaardig hoe graag kinderen met distributiekaarten spelen en het is nog merkwaardiger, dat oude, bijziende dames een onuitroeibare neiging hebben ze in de kachel te gooien. Ook mag de wind er graag mee stoeien en het is wel hoogst ongelukkig, dat zooveel huisvrouwen de gewoonte hebben ze voor een open raam te laten liggen . . . De stok achter de deur moest nog dikker worden. Tenslotte is het nu helaas zoover gekomen, dat *wie zijn bonkaarten verliest (behalve in gevallen van brand en molest) in geen geval andere krijgt* en nog kans loopt op proces-verbaal wegens onvoldoende zorg aan de opberging besteed.

Dit is een harde maatregel, maar het algemeen belang eischt, dat het C.D.K. in dezen onverbiddelijk is.

Er zijn nog andere vermissingen, die veel zorg baren. Die van toewijzingen voor detaillisten. En ook hierbij weer de moeilijkheid om uit te maken of de angever al dan niet te goeder trouw is. Men zal begrijpen, dat in de meeste dezer gevallen geen machtiging tot het verstrekken van duplicaten kan worden verleend.

Dit alles is zeer onverkwikkelijk.

Toch meenden wij op den strijd tegen onwettige practijken wat uitvoeriger te moeten ingaan, omdat de moreele kant van het distributievraagstuk niet minder zorg baart dan de practische zijde. Het ligt immers voor de hand, dat aan den eisch van sociale rechtvaardigheid nimmer in bevredigende mate kan worden voldaan, indien men er niet in slaagt de sabotage van ons distributie-apparaat te beteugelen.

Het C.D.K. schreef in zijn vaan: Sociale Rechtvaardigheid. Dit is waarlijk geen holle leus. Er wordt ernstig gestreefd naar rechtvaardige verdeling, naar gelang van leeftijd, arbeid en omstandigheden. Men weet, dat er bijzondere regelingen zijn voor zwaren en zeer zwaren arbeid; dat rekening wordt gehouden met vergiftigingsgevaar in sommige bedrijven, met langdurigen en nachtarbeid; dat op doktersvoorschrift extra rantsoenen kunnen worden verstrekt en bij belangrijke familiegebeurtenissen een tegemoetkoming wordt verleend. Met de belangen van het opgroeiend geslacht wordt evenzeer rekening gehouden en ook de welstandspositie der menschen wordt in aanmerking genomen.

Er zijn zeker onvolkomenheden. Die zullen er ook altijd blijven. Toch mogen wij dankbaar zijn, dat het stelsel over de geheele linie naar verwachting functioneert.

* * *

En nu zijn wij aan het einde van onze beschouwing. Wij zijn daarbij van de stelling uitgegaan, dat wij slechts behoefden te vertellen hoe ons Nederlandsch distributie-systeem is opgebouwd, hoe het wordt toegepast en wat het beoogt om er waardeering voor te wekken.

Wij hopen daarin geslaagd te zijn en verwachten, dat u het gewonnen inzicht in eigen kring zult willen verbreiden. Dan zult u ook kunnen medewerken om de vele misvattingen, welke al dan

niet te goeder trouw nog zoo dikwijls worden verkondigd, te bestrijden.

En dan zal ook de ware geest vaardig worden over het Nederlandsche volk: de geest om gezamenlijk te dragen wat gedragen moet worden — ook als straks de omstandigheden wellicht nog nijpender worden.

In het begin van ons verhaal hebben wij Tollens geciteerd. Wij willen ook besluiten met een regel van dezen dichter, welke als voor onzen tijd geschreven lijkt:

